

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Iustitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

IV. De diuisione Iustitiæ particularis, in commutatiuam & distributiua.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

distributio; non tamen ipsius operantis seu distribuentis, nec ipsarum etiam personarum, quibus fit distributio absolute & secundum se; sed solum per comparationem vnus cuiusq; ad alios, ita vt quantum dignitas vnus & merita excedunt alios, tantum etiam pars illi distribuenda debeat excedere portiones aliorum.

46 Nota VIII. Quamuis iustitia etiam particularis actus aliarum virtutum imperare possit, in ordine ad suum finem, nihilominus recte à Sancto Thoma & Aristotele loc. cit. eam habere particularem materiam, non autem iustitiam legalem: non solum quod ista nullam prorsus materiam habet præter eam, quæ communis est alijs virtutibus, sed etiam, quod cum per se finem altissimū & præstantissimum habeat, cui omnia alia particularia bona deseruire debent, per se & ex sua natura circa omnium virtutum moralium actus & materiam imperando versetur: cum tamen iustitia particularis & propria alioquin materiam habeat, & ob sui finis contractiorem rationem, non ita per se & ex sua natura, aliarum virtutum actus imperet, vt recte etiam aduertit S. Thomas hic q. 58. a. 9. ad 3.

47 Vnde etiam idem supra a. 6. notat, subinde etiam quamlibet virtutem, quatenus à iustitia legali ordinatur ad bonum commune, dici iustitiam legalem, & contra; ita vt hac ratione iustitia legalis sit idem in essentia cum omni virtute, differat autem secundum ordinem ad bonum commune, quem habet à iustitia legali; quo modo etiā subinde loquitur Aristoteles 5. Eth. 1. & 2. c. 2. c. 2. iustitia legalis esse eandem omni virtuti, non esse partem virtutis, sed totam virtutem; item, virtus & iustitia vniuersalis eadem est, inquit, esse tamen (seu ratio formalis) vtrorumq; non est idem. Eadem ratione actus elemosynæ & ieiunij à charitate imperati, non nunquam actus charitatis appellantur, & contra etiā charitas ab Apostolo patiens, benigna vocatur, nimirū quia actus harum virtutum à charitate imperantur, vt dictum disp. 2. q. 4. dub. 1.

DVBIVM IV.

De diuisione iustitiæ particularis, in commutatiuam & distributiua.

S. Thomas q. 61. aa. 4.

48 Circa hanc rem quaritur primo, quid proprie sit iustitia commutatua, & distributiua; & an sint duæ essentialis species iustitiæ particularis. Respondetur sequentibus assertionibus. I. Iustitia commutatua & distributiua sunt duæ species essentialis iustitiæ particularis. Ita S. Thomas cit. q. 61. a. 1. Probatur ex Aristotele 5. Eth. c. 2. vbi ponit duas partes iustitiæ particularis, quarū vnā ait esse directiuam in distributionibus, aliam in commutationibus.

Ratio est. Quia cum motus nomē suū ac speciē desumat à termino ad quē, idcirco etiā particularis iustitia dicitur illa, quæ dirigit ordinē alicuius ad particularem personā, seu quæ habentem recte ordinat ad priuatas personas, velut partes Reipublicæ: atqui duplex est ad aliquā partē ordo dire-

ctione indigens, videlicet ordo partis ad partē; & ordo totius ad partē; isq; ita diuersus, vt in vtroq; diuersa ratio debiti & specialis difficultas cernatur: Ergo recte constituuntur duæ species particularis iustitiæ; quarū vna dirigit ordinē partis ad partē, ipsas videlicet partes Reipub. recte ad se inuicē ordinans; ita vt per eam priuatus quisq; suo ac priuato nomine tribuat priuato, quod suū est; & vocatur *iustitia commutatua*; quia in commutationibus, pprie ac pprie versatur; idq; ideo, quod inter partes eiusdē Reipub. vna nō potest ad alteri bona ius aliquod habere, nisi interueniente aliqua commutatione, seu pactiōe: altera dirigit ordinem totius ad partē, bona videlicet communia, seu ipsius communitatis, debita proportionē ciuibus, seu eiusdem communitatis partibus distribuens, & vocatur *distributiua*.

49 Ex quibus etiā refellitur singularis quædā opinio Buridani 5. Eth. q. 7. cōtendentis, has duas iustitias sola materia, non autē essentiali specie differre; quod magis etiā ex sequētib; refutabitur. Optime S. Thomas cit. a. 1. ad 5. *iustitia distributiua, & commutatua*, inquit, non solum distinguuntur secundum vnū & multa, sed secundum diuersam debiti rationem. Alio enim modo debetur alicui id, quod est commune, alio modo id, quod est proprium.

50 ASSERTIO II. Tametsi proprius actus iustitiæ distributiua, qui est ipsa distributio, pprie quidē sit in solo p̄sidente, seu rectore Reipublicæ, & suo modo etiā in aliquo priuato capite vnus familiæ, distribuyente bona communia: tamē secundū habitum, atq; etiam secundū actum quendā secundariū, esse quoq; potest in priuatis quibuslibet, quatenus affectu probant iustā distributionem, eaq; contenti viuunt. Ita S. Thomas eadem q. 61. a. 1. ad 3.

Ratio est; quia posita capacitate subiecti, ad propriū actū ac honestatē virtutis, eiusdē rationis est, actū externum virtutis exercere, & sola mente in eiusdē honestatē ferri; neq; nisi secundū extēsiōnē, seu quasi maius & minus, differunt distributio bonorū communium vnus regni, vel ciuitatis vel pagi, vel exercitus, vel familiæ, seu domus; quando formalis ratio honestatis & debiti, in omni eiusmodi bonorū communium distributione, eadē est.

51 ASSERTIO III. Iustitia distributiua, pprie illud duntaxat debiti attendit, quod ex bonis communibus alicui ideo pprie exoluendū est, quia communis pars est. Ita S. Thomas eadē q. 61. a. 2. cum ait: *In distributiua iustitia datur aliquid (velut debiti) alicui priuata per se, in quantum id, quod est totius, est debiti parti*. Ratio est; quia hoc ipso, quod bona sunt communia, & quidē ipsi per se Reipub. non necessaria, debentur partibus eiusdē communitatis Idq; seruata certa quadā p̄portione, vt inferi dicitur. Quo fit, vt Princeps, vel Respublica, si ex bonis Reipublicæ ciui reddat, quod ex contractu aliquo, seu propter nauatam Reipublicæ operam tenetur, iam non exerceat actum iustitiæ distributiua, sed commutatua.

52 Neq; vero idem est, formaliter loquendo, bona communia partib; Reipublicæ distribuere, & bona illarum merita & obsequia in Reipublicā collata compensare; esto materialiter vtrumq; possit concurrere: sicut etiam plane in bonorū communiū

distributi-

distributione, ratio quædam non solum dignitatis, sed etiam meritorum habenda est; prout videlicet ipsa etiam merita personam in tali Republica digniorem faciunt.

Ita etiam docet S. Thomas q. 61. art. 4. ad 2. ubi cum in obiectione, inter alia dictū fuisse, in iustitia distributiva spectari dignitatē personæ, quæ quidē maxime videatur attendi secundum opera, quibus aliqui communitati seruiunt, respondet: *Quod si alicui, qui communitati seruiisset, retribuere eum aliquid pro seruitio impenso, non esset hoc distributiva iustitia, sed commutativa. In distributiva enim iustitia, non attenditur æqualitas eius, quod quis accipit, ad id, quod ipse impendit; sed (æqualitas proportionis) ad id quod alius accipit, secundum modum vtriusque personæ.*

53 **Quæritur secundo:** Quodnam mediū, quæue materia sit vtriusque iustitiæ. Respondetur sequentibus assertionibus. I. Mediū in iustitia distributiva sumitur & constituitur secundum proportionē, seu proportionalitatē geometricā, adeoque secundum proportionem rerū ad personas; vt scilicet quantum vna persona excedit aliā, tantū etiā res, quæ datur vni personæ, excedat rem, quæ datur alij. In commutativa autē iustitia, sumitur & constituitur mediū secundum proportionem arithmetica, seu æqualitatē rei ad rem. Ita S. Thomas q. 61. a. 2. ex Aristotele 5. Eth. c. 3. & 4. ubi docet, in iustitia distributiva accipi mediū secundum geometricā proportionalitatē; quæ iuxta Mathematicos significat æqualitatē duarū proportionū inter se, & quatuor terminos cōplectitur; è quibus sicut primus se habet ad tertium, ita secundus ad quartum. &c. in commutativa autem secundum proportionem seu æqualitatem arithmetica.

54 **Probat** & declaratur; quia cum per distributivā iustitiā detur aliquid alicui priuatæ personæ, in quantum id, quod est totius, est debitū parti, necesse est, vt tanto plus de bonis toti⁹ seu comunitatis parti debitum sit, quanto ipsa pars maiorem principalitatē seu dignitatem habet in toto. Quo fit, vt per distributivā iustitiā tanto plus alicui de bonis comunitatis dandū sit, quanto illa persona maiore habet principalitatem in comunitate; ex quo nascitur illa proportionalitas geometrica, in qua attenditur æquale non secundum quantitātē, sed secundum proportionē, vt scilicet sicut vna persona excedit aliā, ita etiam res quæ datur vni personæ, excedat rem, quæ datur alij: ad eum scilicet modum, quo iuxta Mathematicos dici solet. Sicut se habent sex ad quatuor ita se habent tria ad duo; quia vtrobiq; est sēsquialtera proportio; in qua videlicet maius continet totum minus, & simul dimidiam partem eiusdem: cum tamen interrim non sit inter ea æqualitas excessus secundum quantitatem, quia sex excedunt quatuor in duobus, tria vero excedunt duo in vno.

55 **E contrario** in iustitia commutativa attenditur æqualitas arithmetica inter datum & acceptū; ita vt quantum acceptū est, tantum restituatur. Cum ergo mediū virtutis dicatur id ipsum, quod circa propriam virtutis materiam, per se ac formaliter per virtutem intenditur & attingitur; recte mediū iustitiæ commutativæ dicitur consistere in æqualitate seu proportione arithmetica; mediū

autem iustitiæ distributivæ in proportione seu proportionalitate geometrica; cum tamen vtræque iustitia conveniat in quadam ratione seu forma generali cuiusdam æqualitatis.

Nec obstat, quod non nunquam etiam in commutativa iustitia attenditur conditio personæ; puta in actionibus & passionibus, quibus ipsi personæ iniuria inferitur; siquidem maior est iniuria, si percutiatur Princeps, quam si percutiatur privata persona. Nam conditio personæ in distributiva iustitia attenditur secundum se; in commutativa autem solum, quatenus per eam diversificatur ipsa res, siue iniuria compensanda; eo quod in actionibus & passionibus conditio personæ facit ad quantitatem rei, vt bene notavit S. Thomas q. 61. a. 2. ad 3.

57 **ASSERTIO II.** Principalitas seu dignitas personæ, pro varia ratione regiminis in diversis communitatibus seu Rebus publicis, varie attenditur vel spectatur: nam in Aristocratia attenditur secundum virtutem; in Oligarchia secundum divitias, in Democratia secundum libertatem, & in alijs aliter. Ita S. Thomas q. 61. a. 1. Ratio videtur esse; quia honores & officia, p̄ triplici ea varietate personarum, diversimode in diversis eiusmodi comunitatibus distribuitur: ita vt in comunitate Aristocratica habeatur ratio virtutis, in Oligarchica habeatur ratio divitiarū, in Democratia libertatis, ac popularis studij; in Monarchia autem nobilitatis. &c. Honoribus autem & officijs quadam proportione respondet distributio cæterorum bonorum communium.

Monarchiam autē præterijt S. Thomas, eo fortassis, quia in ea vt sic non invenitur bonum commune in singulos distribuendum.

58 **ASSERTIO III.** Iustitia commutativa & distributiva differunt etiā secundum materiam; illa enim versatur circa commutationes; hæc circa distributiones. Ita S. Thomas q. 61. a. 3. ex Aristotele 5. Eth. c. 2. ubi dicit, vnam speciem iustitiæ esse *directivam in distributionibus*; aliam in *commutationibus*. Probat & declaratur. Duplex enim materia iustitiæ distingui potest; p̄p̄inqua vna, altera remota. Propinqua sunt ipsæ operationes exteriores, puta distributio & commutatio, quas vnaquæque iustitia immediate dirigit: remota sunt vel res, vel personæ, vel etiā opera externa, in quorū vfu vel applicatione distributio & commutatio versantur. Quamvis ergo quidē vtriusque iustitiæ materia remota sit eadē: nam & res distribui possunt ex comunitate in singulos, & commutari inter se: & est etiā quadam distributio laborioforum operum, & recompensatio, sicut & circa personas. eorūque iura vtræque iustitiæ versatur: materia tamen propinqua, quæ nimirum sunt ipsæ commutationes, & distributiones, circa exteriora illa versantes, non est eadē vtriusque iustitiæ; vt dictum.

59 **ASSERTIO IV.** Commutationes, quarū directiva vel etiā emendativa est iustitia commutativa, admodum late patent, & variæ sunt. Ita S. Thomas q. 61. a. 3. iuxta Aristotelem 5. Eth. c. 2. Probat & declaratur. Quædam enim commutationes sunt involuntariæ, ex parte scilicet vnius: quædam vero ex parte vtriusque; voluntariæ. Involuntariæ

quidem

quidem, quando aliquis vitur re alteri, vel persona, vel opere, & inuito, secutâ obligatione cõpensandi damnũ esse iniuriam: quod quidẽ contingit quandoq; occulte per fraudem, quandoq; etiam manifeste per violentiam.

Vtrumque autem cõtingit vel in rem, vel in personam propriam, aut in personam coniunctã. In rem quidẽ, si quis occulte rem alterius accipiat; & vocatur furtum: si autem manifeste, vocatur rapina: in propriam autem personam, vel quantum ad ipsam cõsistentiam, seu esse personã, vel quantum ad dignitatem ipsius.

Rursum quo ad cõsistentiam personã, aut læditur aliquis occulte, per dolosã scilicet occisionẽ, seu percussionẽ, aut per veneni exhibitionẽ: manifeste autem, per manifestam occisionẽ, aut per incarcerationem; (quo spectat etiã vinculatio ab Aristotele loc. cit. nominata, & exilium,) aut per verberationem, seu membri mutilationem.

Quantum autem ad dignitatem personã læditur aliquis, occulte quidẽ, per falsa testimonia, seu detractiones, quibus fama læditur, & per alia eius generis crimina: manifeste autem, per accusationem in iudicio, seu per conuictij illationem.

Quantum autẽ ad personam coniunctã, læditur aliquis in vxore, vt plurimum occulte, per adulterium; itemq; in seruo, cum aliquis seruum seducit, vt à domino discedat; quã etiam manifeste fieri possunt. Eademq; est ratio de alijs personis coniunctis; in quas etiam possunt omnibus modis iniuriã comitti, sicut in personam principale: sed adulteriũ, & serui seductio, sicut propria iniuria circa has personas, ita tamen vt quia seruus est possessio quãdam, hæc referatur ad furtum.

Voluntariã autem commutationes dicuntur, quando aliquis voluntarie transfert rem suam in alterum: quod si gratis & absque debito fiat, sicut in donatione accidit, non est actus iustitiã, sed liberalitatis. Ex debito vero iustitiã id ipsum accidit multipliciter. Primo quando quis transfert simpliciter rem suam in alterum, pro recompensatione alterius rei; sicut accidit in venditione & emptione.

Secundo, quando quis tradit rem suam alteri, concedens ei (solummodo) usum rei, cum debito recuperandi rem. Et si quidem gratis concedit usum rei, vocatur usufructus, in rebus quã aliquid fructificant; vel simpliciter mutuum (improprie) seu accommodatum, in rebus, quã non fructificant; sicut sunt pecuniã, vasa & huiusmodi. Si vero nec ipse usus gratis conceditur, vocatur locatio, & conductio.

Tertio tradit aliquis rem suam, vt recuperandã, non ratione usus, sed vel ratione cõseruationis, sicut in deposito; vel ratione obligationis, sicut cum quis rem suam pignori obligat, vel pro alio fide iuber. In quibus omnibus actionibus, siue voluntarijs (peragendis), siue inuoluntarijs (auerlandis, aut emendandis), est eadem ratio accipiendi mediã, secundum æqualitatem recompensationis. Quo fit, vt omnes iste actiones ad vnã speciem iustitiã pertineant, scilicet ad commutatiuã. Hæc S. Thomas.

Et similia habet Aristoteles 5. Eth. c. 2. quãuis vtraque enumeratio non sit plane vniformis: aliq; enim commutationes enumerantur apud Aristotelem, vt aquã deriuatio, & vinculatio, quã

non numerantur à S. Thoma; & contra quãdam numerantur à S. Thoma, vt mutilatio & detractio, quã non numerantur ab Aristotele. Ratio videtur esse, inquit Caietanus hic a. 3. quia neuter intendit numerare integraliter species commutationum, sed distinguere sic, vt facile possit quis percipere omnes permutationis species, ex enumeratis. Tam enim ex his, quã ibi, quã ex his, quã hic dicuntur, apparet, quã sint in his generibus computanda.

Quæritur tertio, vtrum iustum sit simpliciter idem, quod contrapassum, seu quod idem est, vtrum siue in distributionibus, siue in cõmutationibus, tam voluntarijs, quam inuoluntarijs, ex eo constitutur iustum, quod quis tale quiddã patitur, vel recipit, quale prius alterum pati coegit, vel etiam alteri sponte dedit. Et fuit quidem olim ea Pythagoricorum, ipsiusque Rhadamanti iustissimi alioqui Cretensiũ. Iudicis sententia, iustum idem esse, quod contrapassum; ac proinde pœnam talionis vniuersim loquendo, iuste irrogari.

Sed quos reprehendit Aristoteles 5. Ethic. 5. Ex cuius doctrina recte docet Sanctus Thomas hic quæst. 61. art. 4. in distributiua quidem iustitia, ex contrapasso iustum non constitui; eo quod in hoc minime ipectetur, vt pars communitatis tantum recipiat, quantum in bonum commune contulit, vt ex dictis patet.

In cõmutatiua autem iustitia ait, per accidens quidem nonnunquam ex contrapasso iustum constitui; iuxta illud Exodi 21 v. 23. vbi de læsione æqualis sermo est: *Reddet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, aduersionem pro aduersione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore*: sed non semper; eo quod passio actioni respondens non semper esset æqualis, si idẽ specie aliquis pateretur, cum eo, quod fecit.

Nam primo quidem cum aliquis iniuriõse lædit personam alterius maiorem, maior est actio, quam foret passio eiusdem speciei, si eam ipse pateretur, qui læsit. Qua ratione is, qui percutit Principem, non solum repercutitur, sed multo grauius punitur.

Secundo similiter etiam cum quis aliquem inuitum in re sua lædit, maior est actio, quam esset passio, si res illa ipsi sola auferretur; tum quia ipse, qui damnificauit alium in re sua, si solum idem in specie pateretur, sæpe nullum damnũ sentiret, vtpote solum restituens alienum, quod accepit; tum quia hac ratione damnũ quidem compensaretur, sed iniuria illata non item. Quã etiã causa est, cur Exodi 22 v. 1. præcipiatur, vt si quis furatus fuerit bouem, aut ouem, & occiderit, vel vendiderit, *quinq; boues pro vno boue restituat, & quatuor oues pro vna oue*.

Tertio etiam nec in cõmutationibus voluntarijs semper esset æqualis passio, si quis daret rem suam eiusdẽ speciei, pro re alterius accepta; quia fieri nihilominus potest, vt res alterius sit multo maior, quã sua, vel contra; maxime si circumstantiã loci & temporis sint diuersã.

Vt igitur contrapassum sit iustum, curandum est, vt fiat ad æqualitatem, tam quoad æstimationem iniuriã, quã illati damni seu valoris, spectatis omnibus circumstantijs, ex quibus rei valor,

aut iniuriæ quantitas dependet. Qua ratione si contra passum accipiatur, non pro eo quod est reddere, aut pati simile in specie, sed pro eo, quod est reddere aut pati æquale, secundum dictamen rectæ rationis, aut legis, tunc procul dubio contrapassum erit idem, quod iustum; eodemque sensu fortassis intelligi possunt veteres illi, ab Aristotele reprehensi, ut recte notavit Salon hic q. 61. a. 4.

Dices; etiam cum iuxta citatum locum Exodi 21. inter æquales, simile in specie damnum patitur nocens, cum eo, quod innocenti prius intulit, necdum videtur constitui æqualitas inter lædentem & læsum: quia innocens præter damnum, etiam passus est à nocente grauem iniuriam; quæ proinde simili in speciem damno non videtur satis compensari.

Respondeo satis compensari, non præcise per æquale damnum; sed quia id damnum à publico Iustitiæ ministro, cum grandi probro & dedecore nocenti infertur; quo fit, ut & damnum innocenti illatum per æquale damnum, & iniuria per probum compensetur: secus est in cõpensatione damni realis, quæ per se loquendo, non publice per Iustitiæ publicæ ministrum, sed priuatim, per ipsum lædentem, sine eiusmodi probro, fieri potest & solet; vbi proinde merito plus restitui iubetur, quam acceptum est.

DVBIVM V.

Utrū iustitia œconomica, & vindicatiua, sint propria & distincta species iustitiæ.

Ad S. Thomam 2. 2. q. 58. a. 7. & q. 61. aa. 4.

70 **F**ACIT hæc res ad intelligendas melius iustitiæ species. Et quod ad iustitiæ œconomicæ attingit, suppono iustitiæ œconomicæ esse illam, quæ est inter Patrem & filium, virum & vxorem, dominum & seruum: quam proinde etiam solum esse iustitiæ secundum quid, docuit S. Thomas hic q. 58. a. 7. ut pluribus dictum supra dub. 1. à n. 8. sed an sit aliqua specialis virtus dubitatur.

Prima sententia est, esse vnã virtutem quandam specialem, quæ secundum triplicem illam combinationem, bonum totius domus procuret; etsi pro diuersa combinatione, diuersa nomina fortiaur. Significat aperte S. Thomas hic q. 58. a. 7. ad 3. vbi ait: *Domestica multitudo secundum philosophum 1. Polit. c. 3. & vlt. distinguitur secundum tres combinationes, scilicet vxoris & viri, patris & filij, domini & serui: quarum personarum vna est quasi aliquid alterius. Et ideo ad huiusmodi personas non est simpliciter iustitia, sed quædam iustitiæ species, scilicet œconomica, ut dicitur in 5. Eth. cap. 6. & cap. vlt. Cui proinde sententiæ etiam fauet Aristoteles cit. 5. Ethic. 6. & 1. Polit. 3. & 8.*

71 **S**ecunda sententia est Gregorij de Valentia q. 2. pun. 2. qui nullam agnoscit specialẽ virtutem, bonum totius domus per se procurantẽ; admittit tamen respectu domesticæ multitudinis, iuxta tri-

plitem personarum combinationem, ob diuersitatem debiti, ut existimat, valde notabilem, tres virtutes distinctas, quæ late loquẽdo nomine iustitiæ œconomicæ affici possint. Prima est pietas inter patrẽ & filiũ: secunda iustitia consanguinea, seu œconomica, stricte accepta, inter virũ & vxorem: tertia iustitia herilis inter dominum & seruum.

Tertia sententia est, Petri Aragonij hic q. 58. a. 7. vbi sentit, nec specialẽ virtutẽ esse cõstituendã quæ per se bonũ toti⁹ dom⁹ procuret, ut dicit prima sententia, quam ille vocat falsam, & contra-
comunẽ, nec iustitiã illã, quæ est inter virũ & vxorẽ, dominũ & seruũ, vllã esse specialẽ virtutem, ut dixit secunda sententia; sed ad eius munia sufficere, tum legalẽ iustitiã, tum cæteras virtutes morales, videlicet prudentiam, fidelitatẽ, obseruantia, obedientia, fortitudinẽ, temperantiã, pro diuersitate videlicet materiæ & actionũ, quibus bonum domus procurandũ est; licet inter patrem & filiũ detur specialis virtus, quæ vocatur pietas.

Et hæc sententia videtur cæteris probabilior, quam etiam supposui quæst. præc. du. 7. n. 118. Tũ quia conformis est vulgari virtutum distinctioni, secundum quam communiter, præter pietatem, nulla specialis alia virtus inter personas domesticæ multitudinis constituitur. Tum quia sola pietas habet valde diuersum obligationis fundamentum; quod scilicet est, non contractus mutuus, ut inter virum & vxorem; nec lex aliqua extrinseca iuris gentium, ut inter seruum & dominum; sed ipsa naturalis participatio eiusdem sanguinis, seu naturalis colligatio inter totum & partem. Tum quia alioquin respectu totius domus procurandæ, nulla est specialis difficultas, suppositis alijs virtutibus.

Itaque sicut ad debitum iustitiæ œconomicæ persoluendum, in vxore & seruo, sufficiunt obseruantia, fidelitas, & obedientia; ita etiã ad debitũ eiusdem soluendum in marito & domino, sufficit cum prudentia, strictior, & quasi gratuiti officij accessu actiũs constringens charitas; sicut etiam accidit in Præceptore, seu cõfessorio, ex charitate hæc officia obeuntibus: exceptis tamen ijs casib⁹, in quibus cit. dub. 7. & hac quæst. dub. 1. dixi inter eas personas esse iustum, ac iustitiã simpliciter, quæ utiq; est vna specie infima virtus.

Ex quibus etiam sequitur, iustitiã secundum quid non esse certam aliquam speciem iustitiæ ab alijs virtutibus distinctam, sed comprehendi sub diuersis alijs virtutibus, ut dictum.

Quod vero ad iustitiã vindicatiuã spectat, intelligitur eo nomine virtus illa, qua superior subdito suo, p̄ delictis infert condignã & debitã poenam.

74 **A**SSERTIO I. Iustitia vindicatiua, ut per eam præcise puniens ordinatur ad delinquentẽ, cui p̄ delictis velut superior debitam poenam infligit, ut ita nimirum æqualitas inter subditum, aliquid contra suam voluntatem patientem, & eundem plus nimio sibi indulgentem, aut etiam alterum iniuriã compensatiõnem expectentem, constituatur; adeoq; simpliciter & absolute loquendo, non est iustitia, p̄prie dicta; sed pars potẽtialis iustitiæ. Ita S. Thomas infra q. 80. a. vn. & q. 108. a. 2. vbi hoc expresse

docet.